

ДІЯЛЬНІСТЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Олена Іванівна КЕПКАНОВА,
*Психолог-екофасілітатор,
завідувач Науково-методичного центру
практичної психології ІППО КУ
імені Бориса Грінченка*

Одним з найважливіших моментів, що забезпечують успішне функціонування психологічної служби в закладах освіти, є організація подібних служб у педагогічних інститутах. При цьому, з одного боку, до роботи будуть залучатися висококваліфіковані викладачі і співробітники кафедр психології і педагогіки, а з іншого боку – майбутні вчителі і вихователі матимуть можливість ознайомитися з основами роботи психологічної служби, на особистому досвіді впевнитися в їх сильних і слабких сторонах. Таким чином, психологічна служба ВНЗ повинна стати для них центром психологічної допомоги, що буде розробляти проблеми навчання і виховання і впливати на розвиток психологічної служби інших закладів, здійснювати керуючу функцію стосовно своїх підсистем.

У той же час психологічна служба ВНЗ покликана вирішити цілий ряд і спеціальних завдань, що у цілому можна сформулювати в такий спосіб.

1. Організація профорієнтаційної роботи на основі психологічної служби в школі. Читання психологами педагогічного інституту лекцій для вчителів шкіл і училищ, проведення занять з випускниками, у яких розкриваються вимоги до особистості вчителя і специфіка педагогічної професії. Розробка для психологічної служби шкіл методичних рекомендацій і діагностичного

інструментарію на допомогу школярам, які мають інтерес і схильність до педагогічної професії.

2. Організація для абітурієнтів (для школярів випускних класів, які бажають вступити в педагогічні ВНЗ) на базі факультетів курсу «Школа юного педагога». Профорієнтаційні кафедри, залучаючи майбутніх студентів, проводять глибоке обстеження абітурієнтів з визначення мотивів вибору професії, розуміння складності і відповідальності вчительської праці. Отримані дані враховуються при вступі у ВНЗ, згодом заносяться в «Особистий психологічний паспорт студента», що зберігається в комп'ютерній базі даних психологічної служби і є основою для індивідуальної навчально-виховної роботи. Забезпечення якнайшвидшої адаптації студентів до навчання у ВНЗ. Комплектування навчальних груп на основі врахування індивідуально-психологічних особливостей студентів, схильності до науково-психологічної роботи. Навчання психологічно грамотно планувати вільний від аудиторних занять час. Надання допомоги першокурсникам у формуванні навичок культурного спілкування, у розвитку почуття довіри, товариства, взаєморозуміння.

3. Підвищення ролі колективу. Вивчення розвитку міжособистісних стосунків у групах. Виявлення найбільш активних, товариських, які володіють організаторськими здібностями студентів, і висунення їх в актив груп і факультетів. Розподіл громадських доручень відповідно до індивідуальних здібностей і інтересів, виявлення різних угруповань, оцінка їхньої спрямованості.

4. Вивчення сформованості індивідуальних стилів самостійної навчальної роботи першокурсників, розробка рекомендацій для них і навчання індивідуальним пізнавальним діям, розвиток навичок самоконтролю. Вивчення індивідуально-психологічних особливостей викладацького складу, стилів його спілкування і розробка рекомендацій щодо удосконалення. Робота з кураторами стосовно впровадження особистісного підходу до студентів, навчання їх основам психологічних знань, методам вивчення особистості і колективу, способам і прийомам оптимального спілкування.

5. Виявлення конфліктних ситуацій у колективах інституту, надання необхідної допомоги з метою поліпшення їхніх відносин. Проведення спеціальних профілактичних заходів з потенційними учасниками конфліктів.

Формування оптимального психологічного клімату як у колективах кафедр, так і в студентських групах.

6. Дослідження програми діяльності викладачів і студентів, тобто визначення найбільш значущих психологічних труднощів (об'єктивних і суб'єктивних, тривалих і тимчасових і т.д.), а також виявлення їхньої динаміки на різних курсах і спеціальностях.

7. Розробка варіантів самовпливу, адекватних провідному виду діяльності, і навчання прийомів саморегуляції викладачів і студентів інституту для зміцнення їхнього психологічного здоров'я, оптимізації психологічного клімату в колективі і підвищення ефективності й інтенсивності праці, участь у розробці програм самовиховання.

8. Проведення занять для керівного складу з психогігієни, висвітлення основних питань загальної і соціальної психології, основ саморегуляції, інтенсивних методів навчання.

9. Оптимізація діяльності викладачів і працівників адміністративного апарату інституту в системі «людина - робоче місце» шляхом удосконалення умов, змісту і організації праці, процесів керування в різних умовах, створення автоматизованого робочого місця (АРМ) ректора, деканів, завідувача кафедрою (лабораторією) і т.д.

10. Організація і проведення психотерапевтичних впливів щодо осіб, схильних до неврозів. Забезпечення психологічної реабілітації. Навчання основам саморегуляції й автогенного тренування.

11. Розробка методичних посібників, тестів, опитувальників, прийомів саморегуляції як для нагальних потреб інституту, так і для психологічної служби шкіл. Розробка наукових методик організації і проведення іспитів, заліків і інших форм контролю на основі психологічних вимог.

12. Підготовка і публікація статей з психогігієни і психо-

профілактики у вузівській пресі. Розробка тестів, пам'яток, інструкцій, які висвітлюють, психологічний підхід до вивчення тієї чи іншої проблеми, і розповсюдження їх серед учасників.

13. Навчання студентів організації психологічної служби в школі, формування вмінь і навичок психодіагностики і складання поточної психологічної документації, вироблення основних вмінь і навичок психопрофілактичної, психокорекційної і профорієнтаційної роботи з дітьми.

Можливості розвитку адаптивних механізмів студентів на заняттях з психології

До завдань психологічної служби ВНЗ належить також навчання студентів елементам особистісної і професійної адаптації. Ця робота може здійснюватися у рамках курсу «Вступ до спеціальності», де повинні знайти відображення поняття про види адаптації і про механізми, умови і засоби їхнього виникнення.

У ході занять психолог повинен розкрити студентам питання умов успішності адаптації і показати, що вона є результатом чи проявом певних якостей особистості. Особливий акцент варто зробити на розкритті різновидів здібностей, що відповідають певним видам адаптації. Це насамперед:

- загальна адаптивність особистості – це психологічна і фізіологічна здатність людини ефективно пристосовуватись до умов навколишнього середовища;

- ситуативна адаптивність – це здатність особистості пристосовуватись до умов конкретної ситуації, в усій сукупності природних, соціальних психологічних факторів;

- соціальна адаптивність особистості (поведінка людини в умовах мікро- і макрогруп).

Під час занять психолог може провести оцінку міжособистісної адаптації студентів за допомогою шкали соціальної бажаності Марлоу-Крауна.

У процесі вивчення даної теми студенти повинні отримати уявлення, що адаптивність особистості забезпечується захисними і незахисними адаптивними механізмами і їх комплексами. Пояс-

нюючи психологічну специфіку педагогічної діяльності, практичний психолог ВНЗ звертає увагу студентів на ситуації у ході педагогічної взаємодії у навчальному закладі, що породжують стан фрустрації і прояви фрустрованої поведінки особистості, або механізми витіснення.

Фрустрація найбільш часто виявляється в тих проблемних ситуаціях, що стосуються структури самосвідомості і, у першу чергу, таких важливих її компонентів, як рівень домагань і самооцінка. Для поглиблення цих понять на практичних заняттях в курсі «Вступ до спеціальності» визначається соціометричний статус студента в референтних для нього групах. Це дає можливість студенту зрозуміти, що багато випадків фрустрації пов'язані з появою загрози соціометричному статусу в значущих для нього групах і з результатом боротьби за лідерські позиції.

Наведений матеріал показує, що елементи психологічної служби можуть бути органічно включені в реальний процес навчальної діяльності студентів. Так, при викладенні окремих тем курсу «Загальна психологія» студенти можуть отримати поглиблену інформацію про умови розвитку особистості і міжособистісних стосунків. У цих темах може бути даний психологічний аналіз конфліктів, їхніх типів, структури і захисних механізмів, що забезпечують адаптацію особистості і її здатність вирішувати конфлікти. Можна розділити конфлікти на дві основні групи – зовнішні і внутрішні (залежно від локалізації, на взаєминах з соціальним середовищем чи на внутрішніх протиріччях особистості).

Психолог повинен навчити студентів визначати ступінь психічної напруженості та прояви поведінки, що викликається названими видами конфліктів. Основним завданням при цьому є навчання студентів виходу з конфлікту і зняттю психічної напруженості. Студент повинен вміти визначати основні параметри конфліктів: інтенсивність, тривалість, продуктивність.

Матеріал стосовно психологічних конфліктів є професійно-формулюючим засобом, що забезпечує студенту в майбутній професійній діяльності компетентність, необхідну для запобігання чи зняття конфлікту як між учнями, так і між учнями і педагогами.

Закріплення й уточнення отриманих знань може бути реалізоване за допомогою оволодіння методикою «Учитель – учень».

Розвиток комунікативної готовності студентів до професійної діяльності

Одним з напрямків діяльності психологічної служби вищого навчального закладу є система занять зі студентами 3-4-х курсів, які готуються до активної педагогічної практики, навчання їх елементам педагогічної техніки. Дана система занять є факультативною і включає курс лекцій з професійно-педагогічного спілкування і специфіки педагогічної діяльності, а також лабораторно-практичне заняття і психологічний тренінг спілкування. «Програма факультативного курсу з психології педагогічного спілкування» включає такі тематики лекційних занять.

1. Педагогічне спілкування: його функції і значення для ефективності педагогічної діяльності.
2. Психологічна характеристика і структура педагогічного спілкування.
3. Педагогічне спілкування в системі педагогічної взаємодії вчителя й учнів на уроці.
4. Вміння спілкуватись як комунікабельний параметр готовності до педагогічної діяльності.
5. Емоційне самопочуття педагога в процесі спілкування на уроці.
6. Стили педагогічного спілкування.
7. Техніка педагогічного спілкування.
8. Педагогічне спілкування в сім'ї.

Після лекційного курсу студенти повинні визначати деякі особливості свого спілкування, рівні сформованості комунікативних навичок, коло еферентного і довірчого спілкування, емоційну тональність спілкування, широту активного словникового запасу, емпатії, рефлексії до визначення комунікативної спрямованості особистості і її комунікативної пам'яті. Вони повинні розвинути в собі низку таких комунікативних умінь і навичок як:

- уміння зайняти активну позицію в спілкуванні, опанувати

прийоми рольового педагогічного спілкування;

- уміння викликати прихильність співрозмовника, навчитися транслювати особистісні параметри в ході спілкування;
- уміння правильно і виразно говорити, користуватися невербальними засобами спілкування;
- уміння спостерігати за собою в ході спілкування, бачити і чути себе, володіти голосом і мімікою, розвивати уміння слухати співрозмовника;
- визначати і розвивати психологічну атмосферу спілкування тощо.

Ці цільові настанови і визначають ряд тих лабораторно-практичних занять, підсумком яких стане складання студентом індивідуальної програми самовиховання навичок спілкування. Для вирішення поставлених задач керівник факультету може використовувати розв'язання педагогічних завдань. Зміст цих завдань може бути узятий із збірників і посібників з педагогічного спілкування, включаючи також експериментальні методики, анкети, тести, вправи з мовної техніки.

Для лабораторно-практичних занять поряд з діагностикою спілкування можна рекомендувати освоєння окремих вправ з розвитку стилю педагогічного спілкування. При цьому можна використовувати типові моделі спілкування педагогів з учнями, запропоновані В.А.Кан-Каликом. Для визначення комунікативної спрямованості можна використати розроблену цим же автором програму самоаналізу. Для цього необхідно реалізувати такі завдання:

- 1) проаналізуйте, чи існують у вашій реальній педагогічній практиці основні етапи педагогічного спілкування;
- 2) охарактеризуйте індивідуальні особливості кожного етапу педагогічного спілкування у вашому досвіді;
- 3) складіть конспект будь якого уроку, одночасно підготуйте конспект спілкування під час нього;
- 4) дослідіть, як впливає процес прогнозування спілкування на майбутній урок, на його змістовні і методичні контури;
- 5) проаналізуйте особливості власного спілкування з дітьми на уроці: як ви досягаєте контакту з учнями, як берете ініціативу в

спілкуванні, як керуєте педагогічним спілкуванням у ході уроку;

6) як ваші колеги охарактеризують особливості вашого спілкування з дітьми на уроці (це допоможе побачити себе з іншого боку);

7) визначте, як впливає спілкування на інші компоненти педагогічного процесу у вашому власному досвіді;

8) спробуйте при організації педагогічного спілкування виділити етапи його реалізації (перетворіть етапи педагогічного спілкування у конкретні педагогічні завдання).

Вміння розпізнавати емоційні стани через невербальне спілкування можна за допомогою методики «Вільної семантичної оцінки невербальної поведінки», запропонованої В.А. Лабунською.

Дана методика дає можливість опанувати вміннями психологічної інтерпретації невербальної поведінки. Для визначення свого статусу серед своєї навчальної групи за рівнем розвитку навичок педагогічного спілкування можна рекомендувати різні модифікації соціометричної методики. Як критерії опитування можуть бути взяті такі:

1. Кому з членів Вашої групи Ви б довірили виступити перед дітьми чи батьками з бесідою, лекцією, інформацією?

2. Хто з Вашої групи краще від усіх може пояснити новий матеріал із свого предмету?

3. Хто з Вашої групи є найбільш цікавим співрозмовником?

4. Хто з Вашої групи має лідируючу позицію з оволодіння предметами і навичками професійної діяльності?

Напрямки роботи психологічної служби з розвитку емоційної культури студентів і викладачів

Дослідженнями встановлено, що з ряду видів готовності до професійної педагогічної діяльності (мотиваційної, когнітивної, поведінкової, емоційної) найменш сформованою у випускників педагогічних ВНЗ виявляється остання. Тим часом емоційна готовність студентів співвідносна з цією ж готовністю у викладачів педагогічних вузів.

Виходячи з цього, до завдань психологічної служби включа-

діяльність психологічної служби у вищій школі

ється розвиток у студентів знань про різні види емоційних проявів: емоційний тон, афекти, пристрасті, психічну напруженість, стреси, когнітивний дисонанс, фрустрації, депривації; навички визначення емоційних станів з мімічних і пантомімічних проявах, а також уміння транслювати «обличчя» різних емоційних станів. Значущість цього підтверджується сучасними дослідженнями психології педагогічної діяльності (В.А.Кан-Калик, І.Б.Котова, А.А.Леонтьєв, Ю.М.Орлов, Е.І.Рогов, А.І.Щербаков і ін.), у яких аргументовано доведено вплив емоційних факторів на творчі процеси педагогічної взаємодії, на виникнення емоційної задоволеності актами взаємодії, введення імпровізації й інтуїції в педагогічний процес, на уміння педагога знімати психічний стрес, тривожність, страхи.

Протягом навчання за допомогою практичного психолога у студентів повинні бути розвинуті здібності до здійснення емоційних комунікацій, емоційного співзвуччя (синтонності), уміння до емпатійних форм поведінки (співчуття, сприяння, співпереживання і т.д.). Щоб робота з формування емоційної готовності носила систематичний і цілеспрямований характер, необхідно протягом усього періоду навчання у ВНЗ запровадити психологічний факультатив «Психологія емоційних станів», в якому повинні знайти відображення як теоретичні питання емоцій, психологічний аналіз емоційних феноменів, так і прикладні аспекти, що стосуються методів діагностики емоційних переживань, способів саморегуляції, навчання методам психологічного захисту при несприятливих емоційних факторах.

На заняттях факультативу можуть обговорюватися результати обстежень, рівні психологічної напруженості, тривожності, емоційної задоволеності атмосферою групи, ВНЗ, взаємодію з викладачами. У разі відсутності штату психологів виміри можуть проводитися безпосередньо студентами під керівництвом викладача, який проводить факультатив або окремі види навчальної роботи.

Почати вивчення емоційних переживань можна з оволодіння студентами вмінням робити самозвіт про емоційні переживання. Для цього можна використовувати спеціальні шкали. Так, шкала

диференціальних емоцій, описана Ізардом, розроблена для оцінки студентом фундаментальних емоцій, емоційних комплексів. Вона являє собою сукупність загальноновживаних визначень, що у той же час стандартизовані і перетворюють індивідуальний опис емоційного переживання в окремі категорії емоцій. Шкала складається з 30 прикметників, по 3 для кожної з 10 фундаментальних емоцій (інтерес, радість, подив, горе, гнів, відраза, презирство, страх, сором, провина). Інструкція вимагає від студента спочатку оцінки ступеня точності, з яким кожне слово описує те, що студент почуває в даний момент. Потім пропонується проаналізувати частоту, з якого він переживає кожну емоцію в поточному часі, що дозволяє визначити частоту переживань даної емоції і на підставі цього вивести показник «емоційної риси» студента.

Шкала диференціальних емоцій

Фактор	Визначення
Інтерес	Позитивний емоційний стан, що сприяє розвитку навичок і умінь, придбанню знань, що мотивують навчання.
Радість	Позитивний емоційний стан, пов'язаний з можливістю досить повно задовольнити актуальну потребу, імовірність чого досі була невелика чи у всякому разі непевна і т.д.

Суб'єктивні переживання емоцій студентів можна вивчати за допомогою методики Бартлетта і Ізарда. Автори пропонували випробовуваним уявити, наочно представити ситуації, у яких вони відчувають дуже сильні конкретні емоції. Після цього випробовуваних просили описати об'єктивні переживання, використовуючи два способи самозвіту. За допомогою першого випробовуваний вказував ступінь задоволення, напруги, впевненості у собі, активності і т.д. Другий спосіб самозвіту відповідає вищезгаданому в шкалі диференціальних емоцій. Обидва самозвіти дозволяють виявити розбіжності між емоційними переживаннями, які уявлялися.

У роботі зі студентами можна також використовувати стан-

дартну шкалу тривожності, розроблену Спілбергером. Тривожність є багатограним і складним феноменом, що включає цілий комплекс емоцій. Шкала реактивної й особистісної тривожності дозволяє досить точно визначити ці види тривожності і спрогнозувати подальшу поведінку випробовуваних. При цьому, особистісну тривожність розуміють як відносно стійку індивідуальну характеристику, риси, що дають уявлення про схильність людини до тривожності, тобто про тенденції, по-перше, сприймати досить широке коло ситуацій як загрозливих, а по-друге, реагувати на ці ситуації станом тривоги різного рівня. Звичайно особистісна тривожність активізується під час сприйняття певних «небезпечних» стимулів, пов'язаних зі специфічними станами загрози престижу, самооцінці, самоповазі індивіда. Природно, що показник особистісної тривожності є надзвичайно важливим для професійної діяльності майбутнього вчителя і повинен бути врахований психологічною службою вузу для подальшої корекції.

На відміну від особистісної, тривожність, як стан, характеризується суб'єктивно пережитими емоціями напруги, занепокоєння, заклопотаності, нервозності і супроводжується активацією вегетативної нервової системи. Стан тривожності як емоційна реакція на стресову ситуацію може бути різної інтенсивності і є досить динамічним і мінливим у часі. Безсумнівно, для психологів ВНЗ буде дуже важливо оцінювати ситуативну тривожність студентів, щоб попередити емоційні зриви окремих з них.

Індивідуальні програми самоосвіти студентів

Професійно-значущим напрямком психологічної служби ВНЗ є психологічна самоосвіта студентів. Вони повинні вміти осмислювати і визначити етапи психологічної самоосвіти, фіксувати результати за допомогою різних видів і форм звітності. Психологічна самоосвіта студентів включає наступні завдання.

1. Розвиток навчальних навичок (уміння користатися психологічною літературою, диференціювати психологічні знання за алфавітним і систематичним каталогами бібліотеки й ін.).
2. Уміння складати конспект першоджерел з навчальної і моно-

графічної літератури:

а) уміння складати тези відповідей семінарських занять;

б) діагностика особистості за допомогою психологічних методик (оцінка рольового репертуару, рівня домагань, адекватності само- і взаємооцінки);

в) диференціація міжособистісних відносин у студентській групі, класному колективі, неформальних групах молоді за допомогою соціально-психологічних методик: соціометрії, референтометрії, оцінки групової згуртованості;

г) уміння визначати порядок діяльності (навчальної, трудової, суспільної) за принципом значущості їх для студентів, першочерговості, привабливості (ці дані необхідні студентам для уявлення про себе і складання узагальненої характеристики особистості);

д) уміння орієнтуватися в емоційних станах і визначати їхній вид (емоційний тон, емоції і почуття, афекти, стреси, пристрасті, настрої);

є) діагностика рівня розвитку здібностей і схильностей власних, інших студентів курсу; визначення професійно-педагогічних здібностей;

ж) визначення психологічного типу темпераменту власних, студентів курсу, викладачів і школярів;

з) уміння визначати вольові якості і вольову активність особистості студента, школяра і розпізнання етапів складних вольових дій;

і) формування уміння визначати структуру характеру через виділення рис, що проявляються в діяльності, у ставленні до інших людей, до себе, до речей;

Усі ці завдання студенти вирішують (виконують) у запропонованій послідовності під час вивчення курсу «Загальна психологія».

Форми і види звітності за програмою самоосвіти можуть бути такими:

- конспекти першоджерел;
- тези виступів на семінарських заняттях;
- вибір методик для психологічних досліджень;
- розробка бесід, анкет для самовивчення і вивчення учнів;

- характеристика на себе, на учня;
- характеристика класу;
- письмові рекомендації на основі проведеної діагностики учням, студентам, батькам, учителям;
- складання схем вивчення психологічних процесів, властивостей особистості і психічних станів.

Форми і види звітності обираються студентами довільно залежно від схильностей, але повинні містити не менш 10 завдань у семестр.

Реалізація завдань психологічної служби ВНЗ через наочність, багатотиражну газету і телефон довіри

Психолог повинен намагатися, щоб у стіннівці кожного факультету висвітлювалися досягнення в засвоєнні психологічних знань, актуальні проблеми сучасної психології, тренінгові вправи з особистісного саморозвитку, з уміння створювати адекватний образ «Я - учитель».

Серед першочергових завдань психологічної служби інституту варто також передбачити створення «телефону довіри». За допомогою цього кожен студент, викладач в інституті зміг би анонімно звертатися у визначені години до чергового психолога і радитися з ним з поточних проблем. Реєстрація тем чи зміст розмов здійснюється в спеціальному журналі за допомогою магнітофона. Наприкінці кожного місяця на основі контент-аналізу бесід телефоном довіри працівники психологічної служби здійснюють аналіз найбільш частих причин конфліктів, невдоволень, непорозумінь, висловлених співробітниками і студентами, і виробляють основні напрямки їхнього усунення.

Як телефон довіри доцільно використовувати внутрішню телефонну мережу з установкою спеціального телефону в приміщенні психологічної служби чи на кафедрі психології, а також установкою легко доступних безномерних телефонів для абонентів у всіх холах інституту. Телефони повинні бути облаштовані відповідними табличками. Варто передбачити підключення до телефону довіри автовідповідача і магнітофона, що фіксує в неробочий час

зміст звернень до психологічної служби.

В інститутах, що мають достатню кількість ПК, доцільно обладнати куточки «електронного психолога», де кожен бажаючий може об'єктивно оцінити будь-який параметр своєї особистості, одержати від «електронного психолога» пораду і програму індивідуального розвитку.

У багатотиражній газеті інституту можна публікувати науково-методичні і популярні статті з психології відповідно до плану, затвердженого кафедрою. Нижче наводиться приблизний план публікацій.

Перспективний план «Психологічної служби ВНЗ»

<i>Рубрика</i>	<i>Назва статті</i>	<i>Виконавець</i>
Навчальна робота	Як слухати лекцію. Перевірка рівня розвитку навичок самостійної роботи. Як отримати «п'ятірку» на семінарі. Тренування пам'яті. Діагностика і розвиток мислення. Про волю, здібності і свої оцінки. Психологічний багаж студента – школі.	
Виховна робота	Мікро- і макросередовище студента: ВНЗ, гуртожиток, вулиця, сім'я. Можливості персоналізації особистості студента: наукова, суспільно-корисна і трудова діяльність. Презентація особистості студента в діловому й особистісному спілкуванні. Лідер формальний і лідер визнаний. Психологічні критерії рівня розвитку студентської групи. Психологія студентського самоврядування.	

	<p>Багатопланова діяльність студента як фактор реалізації його життєвих планів.</p> <p>Формування творчої діяльності особистості педагога - основне завдання педагогічного ВНЗ.</p>	
Особистість і колектив	<p>Психологічний портрет студента: норма й еталон.</p> <p>Ціннісні орієнтації студентської групи.</p> <p>Емоційний склад особистості і його самодіагностика.</p> <p>Як стати лідером у групі.</p> <p>Староста твоєї референтної групи.</p> <p>Зміни уявлень про себе й інших на різних етапах навчання у ВНЗ.</p> <p>Задоволеність психологічною атмосферою групи, факультету, ВНЗ.</p>	
Психологія міжособистісних відносин	<p>Феномени соціальної перцепції.</p> <p>Психологія дружби.</p> <p>Психологія любові.</p> <p>Тренінг спілкування.</p> <p>Психологія довірливого спілкування.</p> <p>Як вийти заміж: розуміння психолога.</p> <p>Психологічний комфорт.</p>	

Психологічний клуб як форма розвитку професійного мислення майбутнього вчителя

Основні цілі і завдання позаучбових форм роботи зі студентами повинні бути підпорядковані головному напрямку діяльності у ВНЗ – якнайшвидшому оволодінню професією. Тут необхідно

враховувати, що швидкість становлення професійного мислення багато в чому залежить від частоти зіткнення з проблемами професійної сфери діяльності. При цьому не тільки виробляється професійний стиль діяльності, але змін зазнає і вигляд людини: звички, характерні для представників даної професії, певний склад мислення і спілкування. Однак специфіка оволодіння вчительською професією полягає тому що, з одного боку, студент повинен засвоїти систему знань стосовно профілю своєї підготовки, а з іншого, у нього повинен сформуватися педагогічна спрямованість. Незважаючи на те, що в психолого-педагогічній літературі постійно підкреслюється нерозривність цих сторін у підготовці вчителя. Дуже часто під професійною спрямованістю майбутнього педагога мається на увазі спеціальна підготовка по змісту предмету, що вивчають, а не психолого-педагогічна компетентність студента. У результаті ж, говорячи про становлення професіонала, мають на увазі підготовку фахівця-фізика, історика, філолога і т.д., а не фахівця-психолога. Це призводить до скорочення годин з дисциплін психолого-педагогічного циклу, зниженню професіоналізму в діяльності молодих учителів, відтоку фахівців з галузі освіти.

Одним із заходів з подолання подібних тенденцій можна запропонувати розвиток позаучбових форм роботи з розвитку професійно-педагогічної спрямованості. Прикладом може бути клуб «Психолог», створений при кафедрі психології, що об'єднує студентів, які цікавляться проблемами психології. Спочатку клуб може організуватися як проблемна група, що досліджує психологію особистості вчителя, але поступово в цій групі необхідно виділити окремі самостійні напрямки і проблеми, що відповідають внутрішнім потребам і інтересам окремих студентів, постійне «стримування» студентів у рамках заданої тематики дослідження приводить до зниження розвитку особистісної ініціативи, зниженню зацікавленості і виходу з групи. Розподіл групи на самостійні підгрупи часто не визнається студентами, тому що питання, які піднімаються в підгрупах, цікавлять не всіх. У результаті проблемна група може еволюціонувати в студентський клуб при кафедрі психології. Для цього треба розробити певні клубні традиції,

що повинні тісно переплітатися з активними методами навчання. З їхньою допомогою студенти не тільки підвищують свою психологічну компетентність, але і здобувають навички спілкування, виробляють стилі діяльності.

Підготовка до зустрічей клубу, які варто проводити щотижня, здійснюється самими студентами, кожний має підбирати щось нове з певної тематики і повідомити про це присутнім. У дискусії, як правило, беруть участь усі члени клубу, що розглядають проблему під своїм кутом зору.

Посиленню інтерперсональних зв'язків сприяє зняття за допомогою тренінгових методів психологічних бар'єрів у спілкуванні. У результаті кожен член клубу отримує колективну консультацію з його особистих чи групових проблем, розвиває і збагачує свій арсенал прийомів професійного спілкування, може діагностувати особливості своєї особистості.

З іншого боку, цінність такої форми навчальної роботи, як клуб виявляється в тому, що він стає доброю експериментальною базою і для викладачів кафедри, де вони можуть перевірити свої практичні ідеї, обговорити результати досліджень. Крім того, силами клубу звужуються завдання, поставлені перед ним керівниками факультетів і адміністрацією інституту. Теоретичні і практичні проблеми, що розв'язуються під час роботи клубу, складають основу доповідей і повідомлень, що виносяться керівниками як на науково-практичні конференції студентів, так і на семінарські заняття в навчальні групи. Результати досліджень члени клубу включають у свої курсові і дипломні роботи.

Діяльність клубу «Психолог» дозволяє узагальнити ті види роботи зі студентами різних факультетів, які були б оптимальними як з погляду розвитку професіоналізації особистості, так і з позицій підтримки інтересу і підвищення мотивації. Студентами відчуваються такі реальні результати діяльності клубу: поліпшення психологічного самопочуття, зняття бар'єрів спілкуванні, зниження рівня тривожності, поява нових адаптивних поведінкових реакцій, задоволеність членів клубу і т.д.

У зв'язку з участю в роботі клубу студентів, які мало знайомі один з одним або не знайомі зовсім, а також у зв'язку з присутні-

стю на засіданнях клубу як студентів старших курсів з багаторічним стажем відвідування занять, так і новачків, форми і методи роботи повинні враховувати особливості контингенту. Керівники клубів повинні бути в постійному творчому пошуку форм і методів роботи, цікавих для кожного з членів клубу. Деякі види занять можуть бути традиційними, повторюваними щорічно з різними модифікаціями, інші включаються в програму клубу вперше як експеримент.

Досвід показує, що обов'язковими повинні бути групові практичні заняття, що є щорічними вправами, які розвивають навички само- і взаємостереження, здатність адекватно оцінювати поведінку один одного, навички визначення індивідуально-типологічних особливостей: темпераменту, характеру, здібностей, аналізу способів і механізмів психологічного захисту і т.д. Поряд із питанням про значущість практичних занять можна отримати дані про вплив на студентів теоретичних чи експериментальних занять, що проводилися студентами самостійно.

Однією з принципових форм роботи клубу може бути запозичена у Г.І.Челпанова форма «Психологічного просемінарію», застосована ним ще наприкінці ХІХ в. у Київському університеті і на початку ХХ в. у Московському університеті: слухачі обов'язково повинні були по черзі побувати в ролі теоретика, експериментатора і протоколіста, щоб отримати уявлення про зміст і специфіку названих видів робіт і про свої здібності у цьому. Студенти з зацікавленістю ставляться до подібних змін рольових позицій, намагаються впливати на них, прагнучи персоналізуватися в групі.

Крім того, при організації занять у студентів виробляються стійкі навички не тільки в даних видах роботи, але й з'являється можливість кожному з них надалі виступити в школі в ролі керівника клубу «Юний психолог» для різних вікових груп. Тому кожне наступне заняття необхідно починати з програвання сценаріїв занять на досліджувану тему для середніх класів і старшокласників. Студенти, які розробили кращі сценарії, заохочуються різними призами і медалями, зробленими власноруч.

Перше засідання клубу традиційно присвячують таким питанням:

1. Що є мотивом приходу в клуб?
2. Яких професійно-значущих навичок студенти можуть набути в клубі?
3. Що дасть участь у роботі клубу для самопізнання і становлення концепції «Я»?
4. Що дасть клуб для розширення кола спілкування студентів і наскільки кожен зможе реалізувати в ньому свою потребу у персоналізації, розвитку прагнення до трансляції своїх особистісних параметрів?

Заняття проходять в різних формах: ігрової чи теоретичної дискусії, у виді соціологічного опитування, бесіди і т.д. Особливий інтерес на першому занятті викликає повідомлення старшокласників про те, що б вони зробили, якби були керівником даного клубу.

Додаток 1

Шкала соціальної бажаності Марлоу-Крауна

Інструкція. Уважно прочитайте кожне з приведених нижче суджень. Якщо Ви вважаєте, що воно вірне і відповідає особливостям Вашої поведінки, то напишіть «так», якщо ж воно невірне - «ні».

1. Я уважно читаю кожну книгу, перш ніж повернути її до бібліотеки.
2. Я не вагаюсь, коли кому-небудь потрібно допомогти в тяжку годину.
3. Я завжди уважно стежу за тим, як я одягнений.
4. Вдома я поводжуся за столом так само, як у їдальні.
5. Я ніколи ні до кого не відчував антипатії.
6. Був випадок, коли я припинив щось робити, тому що не був упевнений у своїх силах.
7. Іноді я люблю позлословити про відсутніх.
8. Я завжди уважно слухаю співрозмовника, хто б він не був.
9. Був випадок, коли я вигадав «вагому» причину, щоб виправдатися.
10. Траплялося, я брав собі на користь помилку людини.
11. Я завжди охоче визнаю свої помилки.

12. Іноді, замість того, щоб вибачити людині, я намагаюся відплатити їй тим самим.

13. Були випадки, коли я наполягав на тому, щоб робили по-моєму.

14. У мене не виникає внутрішнього протесту, коли мене просять про послугу.

15. У мене ніколи не виникає розчарування, коли висловлюють думку, протилежну моїй.

16. Перед тривалою поїздкою, я завжди ретельно продумую, що із собою взяти.

17. Були випадки, коли я заздрив везінню інших.

18. Іноді мене дратують люди, які звертаються до мене з проханням.

19. Коли у людей неприємності, я іноді думаю, що вони заслужили на те.

20. Я ніколи з посмішкою не говорив неприємних речей.

Обробка результатів опитування включає підрахунок за допомогою ключа підсумкового показника.

Ключ для обробки результатів опитування. Відповіді «так» на питання 1-5, 8, 11, 14-16, 20; відповіді «ні» на питання 6, 7, 9, 10, 12, 13, 17-19. Підсумковий показник теоретично лежить в межах від 0 до 20.

Чим він вище, тим вище мотивація схвалення опитуваних. Підсумковий результат характеризує мотиваційну структуру суб'єкта, і, зокрема, ступінь його залежності від сприятливих оцінок з боку інших людей, його чутливість до міжособистісного впливу і впливу середовища.

Таким чином, шкала виявляє ступінь потреби людини в схваленні її іншими. Чим вища ця потреба, тим більше поведінка випробуваних, принаймні на вербальному рівні відповідає схвалюваному образу. Такі люди зазвичай терпляче ставляться до нецікавої роботи, стримують свої агресивні реакції, а також у цілому вони більш конформні і поступливі до соціальних впливів.

У таких людей також виявляється підвищена потреба в спілкуванні, але їх, як правило, не люблять.

Методика «Учитель - учень»

Її майбутній учитель зможе використовувати у своїй практичній діяльності. Вона включає 24 питання, що виявляють ставлення учнів до вчителя за трьома параметрами (8 питань) - гностичним, емоційним і поведінковим.

Інструкція. Уважно прочитайте кожне з поданих суджень. Якщо Ви вважаєте, що воно вірне і відповідає Вашим відносинам із учителем, то напишіть «так», якщо воно не вірне - «ні».

1. Учитель вміє точно передбачувати успіхи своїх учнів.
 2. Мені важко дійти злагоди з учителем.
 3. Учитель – справедлива людина.
 4. Учитель уміло готує мене до контрольних робіт і іспитів.
 5. Учителю явно не вистачає чуйності у ставленні до людей.
 6. Слово вчителя для мене закон.
 7. Учитель ретельно планує навчальну роботу зі мною.
 8. Я цілком задоволений учителем.
 9. Учитель недостатньо вимогливий до мене.
 10. Учитель завжди може дати розумну пораду.
 11. Я цілком довіряю вчителю.
 12. Оцінка вчителя дуже важлива для мене.
 13. Вчитель переважно працює за схемою.
 14. Працювати з учителем – одне задоволення.
 15. Учитель приділяє мені мало уваги.
 16. Учитель, як правило, не враховує моїх індивідуальних особливостей.
 17. Учитель погано відчуває мій настрій.
 18. Учитель завжди вислухає мою думку.
 19. У мене немає сумніву в правильності і необхідності методів і засобів, що застосовує вчитель.
 20. Я не стану ділитися з учителем своїми думками.
 21. Учитель карає мене за найменшу провину.
 22. Учитель добре знає мої слабкі і сильні сторони.
 23. Я хотів би бути схожим на вчителя.
 24. У нас із учителем суто ділові стосунки.
- Кожне питання, що збігається з ключем, оцінюється в один бал,

гностичний компонент включає питання: відповідь «так», 1, 4, 7, 10, 19, 22 і відповідь «ні» - 13, 16. Емоційний компонент включає питання: 8, 11, 14, 23 (відповідь «так») і 2, 5, 17, 20 (відповідь «ні»). Поведінковий компонент включає питання: 3, 6, 12, 18 (відповідь «так») і 9, 15, 21, 24 (відповідь «ні»).

Гностичний компонент виявляє рівень компетентності вчителя, як фахівця з погляду учня, емоційний визначає ступінь симпатії учня до вчителя, а поведінковий – показує, як складається реальна взаємодія вчителя й учня. При порівнянні показників вчителів різних класів доцільно використовувати сумарний результат.

Додаток 3

Методика «Вільної семантичної оцінки невербальної поведінки» (В.А.Лабунської)

Випробуваному подаються 6 серій зображень невербальної поведінки. Кожна серія складається з зображень певного елемента невербальної поведінки (жести, міміка, пози), а також з їхніх поєднань. Першій серії жести; друга – пози; третя – міміка; четверта – міміка, жести, поза сидячої людини; п'ята – зображення діади невербальної поведінки; шоста – зображення невербальної поведінки групи. У п'ятій і шостій серіях зображені кінезика (міміки, жести, пози), такесика (дотик), а також проксеміка (спілкування). Зображення до кожної серії підібрані відповідно до таких вимог:

- 1) вони повинні передавати найбільш поширені жести, міні-пози людини;
- 2) мати еквівалент у вербальній мові;
- 3) нести інформацію про різні людські ставлення, стани, дії;
- 4) зображення, підібрані до кожної серії за таким принципом: ставлення, стан, дії людей залишаються, змінюються лише елементи невербальної поведінки, що їх репрезентують (наприклад, поза «презирлива, зарозуміла», вираз обличчя, жести також характеризують дану систему стосунків між людьми. Або засмучений вираз обличчя, тоді у серіях, де були пози, жести, присутні зображення поз і жестів суму, тощо).

Послідовність пред'явлення серій зображень невербальної по-

ведінки такі: жести, пози, міміка; жести, міміка; жести, міміка, пози і т.д. (діада); жести, міміка, пози і т.д. (група). Подання експериментального матеріалу в такій послідовності (від окремих елементів невербальної поведінки людини до їхнього гармонічного поєднання і використання в діадному і груповому спілкуванні) зумовлене специфікою завдання дослідження, а також тим, що в ситуаціях реального спілкування частіше спостерігається комплекс елементів невербальної поведінки.

Перед випробуванням постає завдання визначити, якого значення набувають у контексті спілкування ті чи інші елементи невербальної поведінки людини, або груп людей. Інструкція є постійною для кожної серії зображень невербальної поведінки. Вибір значень вільний. Час відповідей не обмежується, але якщо випробовуваний виявляє утруднення у виборі значень того чи іншого зображення невербальної поведінки, йому пропонують перейти до нової картинки.

Усі відповіді випробовуваних піддаються контент-аналізу. За одиницю аналізу береться поняття – значення, відповідне певному психологічному явищу (стану, ставленню, якості особистості, соціальній ролі, соціальному статусу і т.д.).

Додаток 4

Шкала тривожності Спілбергера

Інструкція. Прочитайте уважно кожне з наведених нижче висловлювань і закресліть відповідну цифру праворуч залежно від того, як ви себе відчуваєте звичайно. При відповідях довго не задумуйтесь, оскільки правильних чи неправильних відповідей немає.

Підрахунок кількості балів обчислюється в такий спосіб. Із суми відповідей на питання - 5, 8, 9, 11, 14, 15, 14, 17, 18, 20 віднімається сума відповідей на питання 1,6,7,10,13,16,19. До отриманої різниці додається цифра 35. Сумарний показник по особистісній шкалі такий: до 30 балів – середній рівень тривожності; понад 45 балів – високий рівень.

Твердження	Зовсім немає	Мабуть так	Вірно	Немає
1. Я задоволений	1	2	3	4обр
2. Я зазвичай швидко утомлююся	1	2	3	4обр
3. Я легко можу заплакати	1	2	3	4обр
4. Я хотів би бути таким же щасливим, як інші	1	2	3	4обр
5. Нерідко я програю через те, що недостатньо швидко приймаю рішення	1	2	3	4обр
6. Зазвичай я почуваю себе бадьорим	1	2	3	4обр
7. Я спокійний, холонокровний і зібраний	1	2	3	4обр
8. Очікувані труднощі зазвичай тривожать мене	1	2	3	4
9. Я занадто переживаю через дрібниці	1	2	3	4
10. Я цілком щасливий	1	2	3	4обр
11. Я беру все близько до серця	1	2	3	4
12. Мені не вистачає впевненості в собі	1	2	3	4
13. Я зазвичай я почуваю себе у безпеці	1	2	3	4обр

14. Я намагаюся уникнути критичних ситуацій і труднощів	1	2	3	4
15. Мені буває нудно	1	2	3	4
16. Я задоволений	1	2	3	4
17. Усілякі дрібниці відволікають і хвилюють мене	1	2	3	4
18. Я так сильно переживаю свої розчарування, що потім довго не можу про них забути	1	2	3	4
19. Я впевнена в собі людина	1	2	3	4
20. Мені охоплює сильне занепокоєння, коли я думаю про свої справи і турботи	1	2	3	4

Додаток 5

Шкала ситуативної тривожності Спілбергера

Інструкція. Прочитайте уважно кожне з наведених нижче висловлювань і закресліть відповідну цифру праворуч залежно від того, як ви себе почуваєте в даний момент. При відповідях довго не задумуйтесь, оскільки правильних чи неправильних відповідей немає.

Підрахунок кількості балів обчислюється в такий спосіб. Із суми відповідей на питання 3,4,6,7,9,12,14,17,18 віднімається сума відповідей на питання 1,2,5,8,10,11,15,16,19,20 і до отриманої різниці додається цифра 50. Сумарний показник оцінюється аналогічно.

<i>Твердження</i>	<i>Зовсім немає</i>	<i>Мабуть так</i>	<i>Вірно</i>	<i>Немає</i>
1. Я спокійний	1	2	3	4обр
2. Мені нічого не загрожує	1	2	3	4обр
3. Я відчуваю напруження	1	2	3	4
4. Я відчуваю жаль	1	2	3	4
5. Я почуваю себе вільно	1	2	3	4обр
6. Я засмучений	1	2	3	4
7. Мене хвилюють можливі невдачі	1	2	3	4
8. Я відчуваю, що добре відпочив	1	2	3	4обр
9. Я стривожений	1	2	3	4
10. Я відчуваю внутрішнє задоволення	1	2	3	4обр
11. Я упевнений у собі	1	2	3	4обр
12. Я нервую	1	2	3	4
13. Я не знаходжу собі місця	1	2	3	4
14. Я напружений	1	2	3	4
15. Я не почуваю скутості, напруженості	1	2	3	4обр
16. Я задоволений	1	2	3	4обр
17. Я заклопотаний	1	2	3	4

18. Я занадто збуджений, мені ніяково	1	2	3	4
19. Мені радісно	1	2	3	4обр
20. Мені приємно	1	2	3	4

Додаток 6

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ _____ (педагогічний ВНЗ)

Від _____ 200_ р. № _____

(П.І.Б. Ректора)

“ ” _____ 201_ р.

ПОЛОЖЕННЯ про психологічну службу (педагогічного ВНЗ)

1. Загальні положення.

1.1. Психологічна служба є структурним підрозділом _____ (назва ВНЗ), який здійснює організаційні, координуючі та навчально-методичні функції в галузі практичної психології серед студентської молоді.

1.2. Психологічна служба у своїй діяльності керується Конституцією України, чинним законодавством, тому числі Законом України «Про освіту», іншими законодавчими актами Президента України, Кабінету міністрів України, Декларацією прав людини, Положенням про психологічну службу системи освіти України, Етичним кодексом психологів, Статутом _____ (назва ВНЗ), а також даним Положенням.

1.3. Взаємовідносини Психологічної служби з юридичними і фізичними особами (в т.ч. закордонними) визначаються чинним законодавством і статутом _____ (назва ВНЗ).

1.4. Діловодство Психологічної служби здійснюється українською мовою згідно з номенклатурою затвердженою ректоратом _____ (назва ВНЗ).

2. Мета, основні завдання і функції Психологічної служби.

2.1. Головна мета Психологічної служби полягає у психологічному забезпеченні розвитку особистості, професійному становленню студентів, організації соціально-педагогічного патронажу серед учнівської молоді.

2.2. Основними завданнями Психологічної служби є здійснення організаційних, психокорекційних, консультаційних та навчально-методичних функцій, що сприяють:

- повноцінному особистісному та інтелектуальному розвитку студентів, створенню умов для формування у них мотивації до самовиховання та саморозвитку;

- забезпеченню індивідуального, диференційованого підходу до студентів на основі психолого-педагогічного вивчення;

- профілактиці і корекції відхилень в інтелектуальному і особистісному розвитку студента;

- охороні фізичного і психічного здоров'я студентів, викладачів;

- виявленню творчих здібностей та розвитку обдарованості студентів;

- професійному становленню студентської молоді.

2.3. Діяльність Психологічної служби будується на принципах:

- пріоритетності загальнолюдських духовних цінностей;

- соціальної детермінованості;

- доступності;

- гуманістичної спрямованості;

- гнучкості;

- науковості й компетентності;

- інформаційної достатності;

- аналітичного прогнозування;

- оперативного регулювання;

- зворотнього зв'язку;

- психодинамічного підходу;

- процесуальності психодіагностики;

- єдності психодіагностики та психокорекції;

- діалогічної взаємодії між клієнтом та психологом;

- орієнтовності на виявлення глибинних детермінант психіки;

- ділової ініціативи;

- єдності централізму й демократії;
- стимулювання і згуртованості;
- системного підходу;
- рівності умов для кожного студента, викладача реалізації духовного потенціалу;
- безперервності фахового вдосконалення;
- незалежності від політичних партій, громадських і релігійних організацій.

2.4 Основними видами діяльності Психологічної служби є:

1) *психодіагностика* – психологічне обстеження студентів, їхніх груп та колективів, моніторинг умов індивідуального розвитку, визначення причин, що ускладнюють розвиток та навчання, психологічне обстеження педагогічних кадрів;

2) *психокорекція* – здійснення психолого-педагогічних заходів з метою усунення відхилень у психофізичному та індивідуальному розвитку і поведінці, формування соціально-корисної життєвої перспективи;

3) *психопрофілактика* – своєчасне попередження відхилень у розвитку особистості студентів, міжособистісних стосунках, запобігання конфліктним ситуаціям у навчально-виховному процесі тощо;

4) *просвітницько-пропагандистська діяльність* – підвищення психологічної культури серед студентської молоді;

5) *психологічне консультування* – надання психолого-педагогічної допомоги студентам, викладачам, які перебувають у кризових ситуаціях, з метою адаптації до умов навчання та життєдіяльності, професійному становленні;

6) *прогностика* – розробка, апробація і застосування моделей поведінки групи та особистості в різних умовах, проектуванні змісту і напрямків індивідуального розвитку студента та складання на цій основі життєвих планів, визначення тенденцій розвитку груп, міжгрупових взаємин та освітньої ситуації в місті, області;

7) *професійна орієнтація* – розробка заходів по підвищенню мотивації учнівської молоді до вступу на психологічний факультет університету.

2.5. Психологічна служба функціонує на трьох рівнях:

1) науковому, на якому вивчає закономірності фахового ста-

повлення та розвитку особистості студентів, майбутніх практичних психологів з метою розробки методів, методик професійного застосування психологічних знань в умовах вищого навчального закладу;

2) методичному, на якому здійснює соціально-психологічне забезпечення процесу навчання і виховання студентської молоді;

3) практичному, на якому забезпечує безпосередню роботу зі студентами, викладачами закладу.

2.6. Основними функціями Психологічної служби є:

1) Психологічна підтримка викладачів, аспірантів та студентів (назва ВНЗ); молодих сімей;

2) Розробка науково-методичного забезпечення:

- профілактики правопорушень, наркоманії, алкоголізму, суїциду серед студентів;

- психолого-педагогічної підтримки молодим сім'ям;

- студентської самодопомоги у тренінгової практиці;

- підвищення професійного рівня майбутніх психологів та отримання спеціалізації з активного соціально-психологічного навчання;

3) Здійснення аналізу, оцінки та прогнозу розвитку психологічної служби;

4) Впровадження досягнень психологічної науки та позитивного досвіду у практику роботи Психологічної служби;

5) Ведення банку даних емпіричного матеріалу, комп'ютерно-тестових методик та наукової літератури;

6) Організація діяльності груп психологічного тренінгу;

7) Сприяння кваліфікованому, творчому, науковому росту студентів університету, зокрема практичних психологів;

8) Психологічне консультування студентів, аспірантів, викладачів;

9) проведення науково-практичних конференцій;

2.7. Психологічна служба надає допомогу за такими головними напрямками:

1) індивідуальна та групова консультативна допомога студентам, аспірантам, викладачам з питань навчання та виховання;

2) група первинного ознайомлення з практичної психологією;

3) групова психокорекція та метод соціально-психологічного навчання;

4) просвітницька діяльність серед студентської молоді з метою підвищення психологічної культури;

5) індивідуальна робота зі студентами (діагностика, психокорекція, профілактика, прогностика);

6) науково-методичне забезпечення та контроль самодопомоги студентів у тренінговій практиці;

7) профорієнтаційна робота в школах та інших навчальних закладах міста, області;

8) психопрофілактична робота серед викладачів з метою збереження психічного здоров'я;

9) психопрофілактична діяльність серед студентів з метою попередження негативних явищ серед молоді.

3. Структура і управління Психологічною службою.

3.1. Загальне керівництво діяльністю здійснює відповідальний Психологічною службою університету, кандидатура якого пропонується завідувачем кафедри практичної психології та узгоджується з ректором _____ (назва ВНЗ).

3.2. До обов'язків відповідального за Психологічної служби _____ (назва ВНЗ) входить:

- вирішення оперативних фахово-організаційних питань,
- планування діяльності служби,
- контроль за виконанням посадових обов'язків працівниками служби.

3.3. Працівники Психологічної служби несуть персональну відповідальність за виконання покладених завдань згідно з даним Положенням.

3.4. Один раз на місяць питання діяльності Психологічної служби заслуховується на засіданні кафедри практичної психології.

3.5. Посадові обов'язки працівників Психологічної служби затверджуються ректоратом _____ (назва ВНЗ).

3.6. Зміни в Положенні про психологічну службу приймаються на засіданні кафедри практичної психології та затверджуються ректором університету.

3.7. Фахова робота Психологічної служби забезпечується працівниками кафедри практичної психології _____ (назва ВНЗ).

3.8. На базі Психологічної служби залежно від соціально-психологічних потреб університету створюються:

- групи швидкого реагування, що надають психологічну допомогу в екстремальних ситуаціях;
- «телефон довіри»;
- тимчасові творчі колективи для виконання певного завдання;
- профільні консультпункти;
- групи активного соціально-психологічного навчання;
- групи навчання тренерів, керівників груп з числа студентів.

4. Права Психологічної служби.

4.1. Психологічна служба має право:

- визначати зміст своєї діяльності з урахуванням державних норм і стандартів;
- проводити науково-дослідницьку, експериментальну, пошукову роботу;
- погоджувати та затверджувати програми психологічної просвіти учасників навчально-виховного процесу;
- стимулювати інноваційні розробки до запровадження;
- здійснення підготовки експрес-інформації, бюлетенів, психологічного інструментарію тощо;
- проводити науково-практичні конференції, семінари з теорії і практики психології та соціальної роботи;
- організовувати спільно з вітчизняними, закордонними науково-методичними центрами перепідготовку, підвищення кваліфікації та стажування психологів;
- залучати за згодою висококваліфікованих психологів, викладачів, науковців, співробітників міністерств і відомств, що працюють з дітьми і молоддю, до об'єднання зусиль у різних напрямках роботи Психологічної служби.

5. Фінансове та матеріально-технічне забезпечення.

5.1. Витрати на заробітну плату, на організацію та забезпечення

практичної роботи, на створення належної матеріально-технічної бази, на науково-дослідницьку та методичну діяльність затверджується ректором університету.

5.2. Оплата працівників Психологічної служби здійснюється на умовах погодинної оплати згідно тарифів, існуючих по вищому навчальному закладі, або шляхом збільшення кількості ставок по кафедрі практичної психології на шість одиниць.

6. Міжнародне співробітництво.

6.1. Психологічна служба має право налагоджувати міжнародні зв'язки, брати участь в програмах на основі угод, укладених _____ (назва ВНЗ), кафедрою практичної психології.

6.2. Участь Психологічної служби у міжнародних програмах, проектах, студентських та педагогічних обмінах здійснюється відповідно до законодавства України.

7. Контроль за діяльністю Психологічної служби.

7.1. Державний контроль за діяльністю Психологічної служби здійснює Міністерство освіти і науки України, засновник, державна інспекція закладів освіти при Міністерстві освіти і науки України, завідуючий кафедрою практичної психології.

8. Реорганізація або ліквідація Психологічної служби.

8.1. Реорганізація або ліквідація Психологічної служби чи структурного підрозділу _____ (назва ВНЗ) здійснюється згідно чинного законодавства.

8.2. При реорганізації або ліквідації Психологічної служби звільненим працівникам гарантується дотримання прав та інтересів відповідно до трудового законодавства України.

Завідуючий кафедрою практичної психології

_____ (П.І.Б)

ПОГОДЖЕНО
Голова профкому

ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор

_____ (назва ВНЗ)

_____ (назва ВНЗ)

“ _____ ” 201_ року

“ _____ ” 201_ року

ПОСАДОВА ІНСТРУКЦІЯ
працівника служби психологічної допомоги
_____ **(назва ВНЗ)**

1. Загальна частина

Працівник психологічної служби здійснює свою діяльність згідно Конституції України, Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», наказів та розпоряджень Міністерства освіти і науки України, Декларації прав людини, Положення про психологічну службу в системі освіти України, Етичного кодексу товариства психологів, інших нормативних документів, що визначають правові, організаційні засади функціонування і розвитку вищої освіти.

1.2. Кваліфікаційні вимоги: вища психолого-педагогічна освіта, володіння державною мовою.

1.3. Працівник служби психологічної допомоги призначається і звільняється з посади ректором університету.

2. Посадові обов'язки:

2.1. Організує роботу служби психологічної допомоги, здійснює загальне керівництво діяльністю, несе персональну відповідальність за результати роботи;

2.2. Відповідає за розробку заходів служби психологічної допомоги, організує їх виконання;

- 2.3. Здійснює аналіз, оцінку та прогноз розвитку діяльності служби психологічної допомоги;
- 2.4. Дбає про психологічний стан студентів;
- 2.5. Аналізує результати надання психологічної допомоги учасникам навчально-виховного процесу;
- 2.6. Дбає про розповсюдження надбань психологічної науки;
- 2.7. Надає практичну допомогу в розробці, апробації, корекції та адаптації методичних рекомендацій, посібників, програм з питань збереження психічного здоров'я учасників навчально-виховного процесу;
- 2.8. Встановлює творчі зв'язки з установами, громадськими організаціями, що причетні до навчання, виховання, збереження здоров'я студентської молоді;
- 2.9. Організує розробку, виготовлення та тиражування психологічного інструментарію, необхідного для служби психологічної допомоги;
- 2.10. Контролює організацію роботи груп студентського тренінгу;
- 2.11. Сприяє веденню банку даних емпіричного матеріалу, комп'ютерно-тестових методик та наукової літератури з проблем збереження психічного здоров'я;
- 2.12. Проводить сімейні консультації;
- 2.13. Дбає про науково-методичне забезпечення:
 - профілактики правопорушень, наркоманії, алкоголізму, суїциду серед студентів;
 - психологічної підтримки молодих сімей;
 - студентської самопомоги у тренінгової практиці;
 - підвищення професійного рівня практичного психолога та отримання досвіду роботи в групах активного соціально-психологічного навчання;
- 2.14. Організує діяльність груп активного соціально-психологічного навчання;
- 2.15. Здійснює індивідуальне психологічне консультування студентів, викладачів;
- 2.16. Організує групові та індивідуальні форми роботи зі студентами, координує роботу творчих груп студентів;

2.17. Готує звітність, узагальнюючий, довідковий матеріал щодо діяльності служби психологічної допомоги;

2.18. Відповідає за реалізацію програми «Співконсультант»;

2.19. Готує та проводить соціологічні дослідження з проблем;

2.20. Розробляє прогностичну динаміку психологічних проблем учасників навчально-виховного процесу та засобів надання психологічної допомоги з метою психопрофілактики;

3. Права

Працівник служби психологічної допомоги має право:

3.1. Приймати рішення по всіх питаннях роботи служби психологічної допомоги в межах своїх повноважень.

3.2. Відвідувати і аналізувати заходи, що проводять студенти, в рамках реалізації програми «Співконсультант».

3.3. Одержувати від державних органів, підприємств, установ і організацій необхідну інформацію з питань, що належать до компетентності працівника служби психологічної допомоги.

3.4. Вимагати від ректора університету чітко визначених обов'язків і повноважень згідно зі своєю посадою.

3.5. Вимагати здорові, безпечні та належні умови праці.

3.6. Отримувати оплату праці згідно з посадою.

3.7. Вносити пропозиції щодо удосконалення психологічного забезпечення навчально-виховного процесу в навчальному закладі та оптимізації рівня керівництва.

4. Відповідальність

Працівник служби психологічної допомоги несе відповідальність за:

4.1. Реалізацію і дотримання чинного законодавства в галузі освіти, виконання наказів, розпоряджень, інструкцій Міністерства освіти і науки України, інших нормативних документів, що визначають правові, організаційні засади роботи служби
(назва ВНЗ);

4.2. Виконання обов'язків згідно даної посадової інструкції;

4.3. Дотримання етичних норм у стосунках з педагогічними, іншими працівниками університету та закладів, з якими встанов-

лено зв'язки;

4.4. Об'єктивність інформації щодо якості роботи як служби психологічної допомоги університету, так і окремого працівника;

4.5. Успішну діяльність служби по організації психологічної підтримки студентам через індивідуальне консультування, участь в тренінгах, самоосвітню роботу та інших форм діяльності;

4.6. Стан трудової дисципліни;

4.7. Невиконання або неякісне виконання без поважних причин

Положення про службу психологічної допомоги _____ (назва ВНЗ), Правил внутрішнього розпорядку, посадових обов'язків, встановлених даною Інструкцією, працівник несе дисциплінарну відповідальність у порядку, визначеному трудовим законодавством, за грубе порушення трудових обов'язків як дисциплінарне стягнення може бути застосоване звільнення з роботи.

Працівника служби психологічної допомоги на період відпустки, курсів, хвороби або інших поважних причин заміщує _____.